

De Heraut

van de

Gerreformeerde Kerken in Nederland.

Met auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124).

Zondag 5 December 1897. N°. 1041.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan den Uitgever J. A. WORMER, Bureau N. Z. Voorburgwal 44, te Amsterdam. Inzendingen die later dan Dinsdag 's namiddags te 12 uren worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementen: *franco* aan huis, per drie maanden f 1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonnementen worden aangegomen door alle Boekhandelaars, Postdirecteuren en aan het Bureau te Amsterdam. Advertenties: van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elke regel meer 15 Cent. Aanvragen en vermelding van Belofdegaven en Verlagen van Vereenigingen 10 Ct. p. regel.

Van de gemeene Gratie.

DERDE REEKS.
XXVIII.

Gij die wedergeboren zijt, niet uit vergankelijk, maar uit onvergankelijk zaad, door het levende en eeuwig blijvende woord van God.
1 Petr. 1:23.

Bij elke nadere bepaling in zake de voor-komende of, gelijk juist gezegd wordt, de voorbereidende genade kan noch mag het onderscheid tusschen de wedergeboorte van den zondaar en zijn persoonlijke bekeering uit het oog worden verloren. Immers dat er aan de bekeering iets voorafgaat, al ware het slechts het roepen tot bekeering, en dat reeds deze roeping, ook al neemt men ze geheel uitwendig, een bewijs van genade is, valt niet tegen te spreken. Maar zoo staat het met de wedergeboorte niet. Er kan wel ook achter de wedergeboorte genade schillen, maar deze komt in geen geval zoo uit, en heeft ook waar ze kan worden aangevoeld, een geheel andere betekenis en draagt een geheel ander karakter. Wie beide, wedergeboorte en bekeering, bij de bespreking der voorbereidende genade dooreenmenst, loopt alzo groote gevaar, de woorden "genade" en "voorbereidend" in onvasten, wisselenden zin te gaan beïgen, en hierdoor te geraken tot een valsche slotsom.

Ter afwending van dit gevaar, waaraan ook onze uiteenzetting bloot zou staan, bespreken we daarom beide afzonderlijk, en zien alzoo eerst de vraag onder de oogen, of er een voorbereidende genade is die voorafgaat aan de wedergeboorte. Die genade kan van tweeërlei aard zijn, of zoodanige genade die den zondaar voor de wedergeboorte onontvankelijk maakte, of wel een genade die het in hem tot stand brengen van de wedergeboorte hielp. Voor de goede geboorte van een kind kan tweeërlei te stade komen, ten eerste de krachtige gezondheid van de moeder, en ten tweede de degelijke hulpe van den vroedmeester. Of wil men de wedergeboorte liever met een operatie vergelijken, zeg dan dat het wel-slagen van een operatie kan worden voorbereid, ten eerste door het gestel van den lijder op gezonde kracht te brengen, en ten andere door operatiebed, instrument en heil-kundige hulp zoo uitstekend mogelijk te doen wezen. In dien zin nu kan ook bij de wedergeboorte worden gevraagd, vooreerst of de toestand van den zondaar verschil maakt, en ten andere of er vooruit iets kan worden verricht, om de wedergeboorte te beter te doen slagen.

Hier toe moet de vraag beperkt. Want wel gaat er velerlei andere genadedaad Gods aan de wedergeboorte vooraf, maar deze draagt geen voorbereidend karakter. Een ieder geeft toe dat aan de wedergeboorte voorafgaat de eeuwige verkiezing van den zondaar, en dat de wedergeboorte met noodzakelijkheid volgt, omdat de verkiezing voorafging. En zoo ook erkent de Gerreformeerde kerk, dat de wedergeboorte gemeenlijk binnen de sfeer van het genadeverbod valt in de verbind-ing met de voorafgaande geslachten, maar ook dit is het niet, wat men bedoelt, als er gesproken wordt van voorbereidende ge-nade. Voorbereidende genade zou er dan alleen bij de wedergeboorte wezen, indien aan de daad der wedergeboorte een ont-vankelijk maken voor die wedergeboorte voorafging, of ook indien er, eer de wedergeboorte tot stand kwam, iets voorafging, waardoor ze werd ingeleid of bevorderd. Wie erwt of dergelijke poot, doet vooraf tweeërlei. Hij bereidt den grond waarin hij pooten wil, door dien los en rui te maken en te mesten, en hij wekt de erwt en in water, om de spoedige ontkieming te bevorderen. In dien zin nu ware het op zichzelf ook denkbaar, dat er iets in den zondaar vooraf geschiedde, om hem vatbaar voor de wedergeboorte te maken, en dat er iets aan of om hem geschiedde, om de wedergeboorte beter te doen slagen.

Just in dien zin echter moet elk denk-beeld van voorbereiding in of aan den zondaar bij de wedergeboorte beslist worden teruggewezen, overmits al hetgeen waarop men in dat verband gewezen heeft, wel de be-keering, maar niet de wedergeboorte voor-bereidt, ja, elk denkbeeld van voorberei-ding met het eigen karakter der wederge-boorte in strijd is. Slechts twee exceptie-nen zijn hier toe te laten. Vooreerst toe kan men naar waarheid zeggen, dat, ware geen gemeene gratie tusschen beide getreden,

de weder te baren persoon er niet zou ge-weest zijn. Ware er geen gemeene gratie gekomen in het Paradijs na den val, zoo zou Adam en Eva ten zelve dage den dood zijn gestorven, en geen mensch na hen het aanzijn hebben gezien. En zoo ook, ware er geen verdubbeling van ge-meene gratie in Noachs gezin geko-men, en heel ons geslacht in den zondvloed ondergegaan, zoo zou er na den zondvloed niemand meer geboren zijn, en wie niet eerst geboren werd, kon niet wedergeboren worden. Dat geven we dus wel toe, maar niet dit is het, wat onder voorbereidende genade pleegt verstaan te worden.

En zoo ook erkennen we in de tweede plaats, dat, voorzover wij kunnen oordeelen, de wedergeboorte nooit plaats grijpt dan onder zoodanige omstandigheden, dat er, dank zij velerlei voorbereidende genade, bekeering volgen kunne. We spreken hier voorzichtig, omdat niet op elke wedergeboorte bekeering volgt, en ook onze kerk aanneemt en bejelt, dat er veel jonge, vroeg wegster-vende kinderen zijn kunnen, aan wie we de wedergeboorte niet ontzeggen kunnen, bij wie we zelfs veelzins wedergeboorte onderstellen durven, en die toch te vroeg uit het leven scheiden, om tot bekeering bekwaam te zijn. Zich steeds voorzichtig op dit punt uit te laten, is alzo geraden. Maar onder dat voorbehoud dient erkend, dat bij personen, die nog in dit leven tot bekeering zullen komen, de wedergeboorte niet anders plaats grijpt, dan onder zulke omstandigheden, dat de mogelijkheid ter bekeering daardoor worde voorbereid. Toch verandert ook dit niets aan onze stelling, dat er van voorbereiding voor de wederge-boorte zelf geen sprake valt. Wanneer, op welk oogenblik, de wedergeboorte bij een bekeering onder de heidenen of Ma-homedanen plaats grijpt weert niemand, maar wel mag gezegd, dat, waar zulk een heidenasche man of vrouw wedergeboren wordt, Gods voorziening bestel tevens de omstandigheden en middelen aanwezig doet zijn, die straks hem of haar dienen kunnen, om door de aantrekking met Christenen of door de prediking van het Evangelie tot bekeering te komen. Ook dan echter strekt dit alles wel om de bekeering, maar niet om de wedergeboorte voor te bereiden.

Nog moet hieraan, ter afsnijding van misverstand, iets toegevoegd over de zonde. Volkomen juist toe is opgemerkt, dat de wedergeboorte onmogelijk is, alvorens er zonde voorafga. Adam voor zijn val was onvatbaar voor wedergeboorte. Bij den Christus kon even-min van wedergeboorte sprake vallen. Er wie eenmaal wedergeboren is, zoodat de kiem der zonde in hem gedood is, kan niet ten tweeden male voorwerp van wederbarende genade zijn. Het staat alzo vast, dat het "dood zijn in zonde" de onmisbare voorwaarde is, om de genade der wedergeboorte deuchtig te kunnen worden. En evenzo dient erkend, dat onder Gods wonderbaar bestel, voor meer dan één juist een dieper val in zonde één der middelen is geweest, waar-door God hem tot persoonlijke bekeering heeft uitgedreven. Denk slechts aan Augusti-nus. Maar al wat voorafgaat, en zelfs voorafgaan moet, is daarom nog geen voorbe-reiding, en allerminst voorbereidende ge-nade. Niemand zal zeggen, dat het vallen en breken van zijn been een voorbereiding is voor de operatie, om het been weer in het lid te zetten. Al gevee we dan ook hier toe, dat aan de wedergeboorte noodzakelijk val in zonde of ontvangen en geboren zijn in zonde moet voorafgaan, met de voor-bereiding voor de wedergeboorte heeft dit niets uitstaande.

Van voorbereiding voor de wedergeboorte zou alleen onder twee omstandigheden sprake kunnen zijn. En wel ten eerste, indien eenig zondaar, zeg de diepst gevallen, als zoodanig voor wedergeboorte ongeschikt was, en niet in aanmerking kon komen. En ten tweede indien er van menselijke zijde iets, wat dan ook, in de wedergeboorte verricht werd of meewerkte, waardoor de daad van het wederbaren tot stand kwam. Ware toch de zaak der wedergeboorte aldus te verstaan, zoo zou, althans bij de diepst gezonkenen, zekere voorbereiding moeten voorafgaan, om ze voor de wedergeboorte geschikt en ontvankelijk te maken. De akker huus harten zou, als we ons zoo mogen uitdruk-ken, vooraf moeten worden geploegd en geëgd. En ook, hielp iets van 's menschen zijde in de wedergeboorte mede, dan zou, eer het aan de wedergeboorte toekwam, deze medewerkende kracht in den mensch moeten worden aangebracht, indien ze ont-brak. Zoo zou er derhalve wezenlijke voor-bereiding voor de wedergeboorte, zoo al niet bij allen, dan toch bij de meesten zijn aan te nemen, en zou zelfs de vraag rijzen, in hoever wij menschen onzerzijds iets doen

konden, om bij onszelf en bij onze kin-deren deze geschiktheid voor de wederge-boorte te bevorderen.

Geen der twee echter zal ooit van Ge-reformeerde zijde erkend worden. "Al waren uwe zonden als scharlakken," ze zullen wel worden als sneeuw," en nooit zal men daarom onzerzijds, met het Evan-gelie voor zich toegeven, dat ooit eenig zondaar zou mogen denken: Mijn zon-den zijn te groot dan dat ze vergeven worden. Dat is de Kainsgedachte, niet de grondgedachte van het Evangelie. Integendeel, de grondgedachte van het Evangelie is juist omgekeerd, dat de diepst gevallen genade kan vinden, dat we nooit aan de toebereiding ook niet van den verst afgedoolde behoeven te wanhopen, en dat juist zij die "vermoede en beladen" zijn, tot den Heiland geroepen worden. Dat er verharding en verstokking kan intreden, staat vast, maar over dat stadium in het leven van den zondaar wordt hier niet ge-handeld. Immers verharding en verstokking treedt nooit in dan juist in de worsteling tegen de genade.

Onze kerk kon nooit anders leeren krach-tens haar belijdenis omtrent het karakter van de zonde in den mensch. Stond ze op het Pelagiaansche standpunt, dat bij de zonde uitsluitend te rekenen valt met onze zon-dige daden, zoo zou de zaak anders kom-en te staan. Maar zoo leerde onze kerk nooit. Zij zocht steeds met de Heilige Schrift de oorspronkelijke, de beslissende schuld in den val van Adam. Ze nam het mensendom als één geheel en dus soli-dair verantwoordelijk, niet als een saam-voeging van eenlingen. Er is erfschuld. Die erfschuld is voor allen gelijk. En in die erf-schuld ligt het doodelijke, overmits we, krach-tens die erfschuld, allen in zonde ontvangen en geboren worden. Vandaar onze belijde-nis bij den heiligen Doop onze kinderen, dat we verklaren te gelooven, dat ook deze nog onnoozle kindkens, zo goed als wij zel-ven, in zonde ontvangen en geboren, en daarom allerhande ellende, ja, der verdoe-menis onderworpen zijn. Devraag, tot welken trap zich deze aangeboren zonde in de onderscheiden personen ontwikkelen zal, beheerscht alzo de zaak niet. Die ontwikke-ling kan in den één zeer ver gaan, bij een ander door genade gestuit worden, maar beiden staan voor God, wat hun erfschuld en erfzonde betreft, volkomen gelijk. "Zij hebben allen gezondigd en derven de heer-lijkheid Gods, en worden om niet gerecht-vaardigd." "Er is geen onderscheid." — Op grond nu van deze belijdenis mag men, met de Heilige Schrift voor zich, niet willen staande houden, dat de één menschen geschikter voorwerp voor de wedergeboorte zou zijn dan de andere, en dus ook niet, dat ge-nade, die voorafging, den zondaar de ver-eichte ontvankelijkheid, om wedergeboren te kunnen worden, zou aanbrengen. Aan de wedergeboorte gaat niets vooraf dan de geboorte in zonde en onder de verdoemenis.

En evenmin mag ook maar een oogen-blik het tweede worden toegegeven, alsof de menschen zelf, of iets van menselijke zijde, mede zou werken om de wederge-boorte tot stand te doen komen, of te beter te doen slagen. Ware dit aldus, dan voorzeker zou er ook voorbereidende genade noodzakelijk zijn, om dit medewerkende iets in den persoon zelf, of in zijn omgeving aanwezig te doen zijn. Doch juist dit is niet zoo. In den mensch of onder menschen werkt niets, wat het ook zij, ter wederge-boorte mede. Eer werkt van 's menschen zijde alles tegen. Niemand kan tweeërlei wedergeboorte stellen. De wedergeboorte is voor allen één. Men kan dus niet zeggen: De wedergeboorte is anders bij een men-schenkind van een maand of van een jaar, dan bij een menschenkind van volwassen leeftijd. Van tweeën één dus. Ge moet of alle onnoozle kinderen van de wedergeboorte uitsluiten, of ge moet erkennen, dat bij de wedergeboorte niets als voorafgaande eisch kan worden gesteld, dat niet ook in het kleinste wicht aanwezig kan zijn. Welnu, in een kind van een week, een maand kan eenvoudig niets medewerken. Niet zijn wil, want die werkt nog niet. Niet zijn verstand, want dat slaapt nog. Niet zijn gevoel, want dat neemt hij nog niet waar. Ook niet de Heilige Schrift of de predikatie, want die kent hij nog niet. En evenmin iets uit zijn omgeving, want die omgeving mist nog elk middel om op zulk een kind geestelijk in te werken. Er moge reeds voor dat kindeke geboden worden, maar dat gebod hoort hij nog niet. Zulk een wicht leidt nog een puur stoffelijk bestaan. Het slaapt, staroogt, vertrekt zijn spieren, en zuigt melk uit 's moeders borst. Dat is al. Reeds van die zijde staat het alzo vast, dat er van me-

dewerking geen sprake kan zijn. Iets wat nog sterker klem, als men er op let, dat volgens de Heilige Schrift de wederge-boorte reeds in den moederschoot kan plaats grijpen, iets waardoor de afsnijding, van alle medewerking volstrekt wordt.

Nog van andere zijde is dat duidelij-ke te maken. Ook bij den mensch hebt ge te onderscheiden tusschen het middel-punt en tusschen den omtrek van zijn leven. Er is in zijn levens-aanzijn een kern, een middelpunt, waarvan alle levensbeweging uitgaat, en er zijn ook levensbewegingen, die uit dit middelpunt, uit die kern haar aandrift of aandrijving ontvangen. Nu grijpt de wedergeboorte niet plaats in dien om-trek, maar in dat middelpunt, in die kern. Er is in ons een spil, waar zich heel ons leven omwentelt. Die spil is door de zonde verzet en scheef getrokken, en de gevol-gen zijn dat alle levensuitingen verkeerd worden. Dat kan niet anders. En nu is de wedergeboorte juist het weer rechtzetten van die spil. Nog niet met het gevolg, dat aanstonds ook alle levensuitingen van den omtrek recht komen te staan. Dat kan niet, omdat ook de werking van de spil op den omtrek door de zonde leed. Maar in elk geval de wedergeboorte, als het weer recht zetten van die spil, kan alleen daar plaats hebben, waar die spil zit, d. i. in het binnenste middelpunt van heel ons men-schelijk aanzijn. Kon nu de menschen zelf, of anderen voor hem, op die spil, op dat binnenste middelpunt, op die kern van zijn leven inwerken, zoo ware het nog denkbaar, dat hier van medewerking sprake viel. Maar dit is niet zoo. Elke levensuiting van ons zelven, of van anderen voor ons, grijpt ver van het middelpunt af, in den omtrek plaats. Bij die spil kan niemand bij. Die heeft niemand onder zijn bereik. Tot die binnenste spil van ons leven heeft alleen God den toegang. En zoo blijkt dan ook langs dezen weg, hoe zelfs het flauwste denkbeeld, alsof er bij de wedergeboorte van eenige medewerking van 's menschen zijde, en alzo van voor-bereidende genade in die medewerking, sprake kon wezen, ten eenemale moet wor-den afgewezen.

Nog sterker treedt dit aan het licht, zoo men let op de twee dingen, die in dit mid-delpunt van ons leven wel te onderschei-den zijn. We hebben in ons ons bestaan, en ten tweede ons bewustzijn van ons be-staan. We zijn en we denken. Hoe die twee samenhangen weten we niet. Slechts zooveel staat vast, dat in God is voor-eerst het Eeuwige Wezen, en ten tweede het Goddelijk Zelfbewustzijn van dit zijn Eeuwige Wezen, en dat de menschen, al naa-den beide Gods geschapen, evenzo onder-scheidenlijk een aanzijn en het zelfbe-wustzijn van dit aanzijn ontving. Nu vindt, let wel, de bekeering uiteraard haar slecht in dat zelfbewustzijn. Een idioot, een zinloze, een van het verstand beroofde kan zich, zoolang hij in dien toestand blijft, niet bekeren. Maar anders staat het met de wedergeboorte. De wedergeboorte moet juist even diep doordringen als de zonde doordrong, en de zonde heeft niet alleen ons bewustzijn vervalscht, maar ook onze natuur verdorven. Gaat men nu op de spil, op de kern, op het middelpunt van ons menschelijk bestaan terug, zoo moet wel én de kiem van ons aanzijn en onze natuur, én evenzo de kiem voor ons be-wustzijn, in dat middelpunt schuilen. In den omtrek komt niets uit, dan wat werkt uit dat middelpunt. Alzo ligt én de bron waaruit onze natuur werkt, én de lichtbron waaruit ons bewustzijn opvlamt, in dat één mid-delpunt, en zulks wel in zulk een ver-houding, dat het bewustzijn de natuur volgt, niet de natuur het bewustzijn. En waar nu God alleen dit uitgangspunt, zoo van alle uitingen onzer natuur, als met name van alle uitingen van ons bewustzijn, oeder zijn be-stel heeft, daar volgt hier noodzakelijk uit, dat, om actie ten deze onzerzijds mogelijk te maken, eerst de volledige daad der levendmaking van Gods zijde moet zijn voorafgegaan. Van medewerking onzerzijds, hetzij uit de aandrift onzer natuur, hetzij in ons bewustzijn, kan alzo eerst dan sprake komen, als de wedergeboorte als zoodanig haar volledig beslag heeft ver-lregen.

Slechts zij men op zijn hoede, om hierbij niet in een ander uiterste te vervallen, en de wedergeboorte voor te stellen als een ge-heel onafhankelijke scheppingsdaad. Ook dit is geschied en geschied nog, juist ten einde het absoluut karakter der wedergeboorte te beter tegen alle voorwendsel van 's men-schen zijde te verweren. Feitelijk komt de voorstelling er dan op neer, dat de eerste-lijk geboren menschen wegvallt, en er een

andere nieuwgeboren menschen voor in de plaats treedt. Het lijk van dien eerstgeboren menschen blijft dan nog wel een tijdlang aan den nieuw geboren menschen vastgeklemd, maar gaat hem niet aan, en in zijn sterven wordt die keten losgemaakt, en alsdan vaart de nu vrijgemaakte menschen ten hemel op. — Deze voorstelling is ten eenemale onjuist, en men mag zich ten deze door de uitdrukkingen der Heilige Schrift, dat we "den nieuwen menschen" moeten aandoen, en "geschapen zijn in Christus Jezus" niet op het dwaalspoor laten leiden. De wedergeboorte is een daad niet van nieuwe schepping maar van herschepping. Dienvolgens is de wedergeboorte wel terdege afhankelijk van wat ze vindt. Een Salomo is een menschen van heel anderen aanleg dan een David, een Johannes een geheel ander persoon dan een Paulus. Welnu, dit verschil, dit onderscheid tusschen de personen is bepaald door de eerste geboorte, en kan niet door de wedergeboorte worden omgezet. De wedergeboorte kan niet uit David een Salomo, of uit Salomo een David maken. Afhanke-lijkheid van de eerste geboorte is alzo niettemin aanwezig, maar dit geeft daarom niet het minste recht, om van medewerking van iets van 's menschen zijde te spreken, over-mits de vraag hoe iemand geboren werd, met welken aanleg, met welken karaktertrek, met welk een inborst, niet van hem zelven afhangt, en hem ook niet gevraagd is, maar eeniglijk afhangt van Gods bestel. De Goddelijke daad in de wedergeboorte hangt dus niet af van de menselijke keus, maar de wedergeboorte als tweede Goddelijke daad sluit zich aan aan de eerste Goddelijke daad in de geboorte.

Daarom komt de wedergeboorte dan ook niet tot stand dan door het "levende en eeuwig blijvende Woord van God", en is ook de herschepping in de wedergeboorte, evenals de eerste schepping, wel uit den Vader, maar tegelijk door het Woord, en krachtens den Heiligen Geest. Dit bedoelen we hiermede: Dat alle dingen geschapen zijn door het Woord, en dat er buiten het Woord geen ding geschapen is, hebben we zoo te verstaan, dat in elk schepsel zich een ge-dachte Gods uitsprekt, dat in elk schepsel een gedachte Gods werkt en zich belichaamt, en dat, overmits in het eeuwige Woord de volheid in de heerlijkheid der gedachten Gods is, geen ding anders dan door het Woord en uit den Vader kan geschapen zijn. Zoo is het dan ook met een iegelijk menschen. De één gedachte van zijn Goddelijk beeld heeft God Drieëenig in de onderscheidene menschen op onder-scheiden wijze belichaamt. We zijn niet allen gelijk, maar ongelijk. Hierin is de veelvuldige wijsheid Gods, en daarom zal elk kind Gods eens op den witten keursteen een naam ontvangen, dien niemand kent dan God en hij zelf. Ging nu de wedergeboorte buiten dien onderscheiden aard van een iegelijk menschen om, zoo zou men nog denken kunnen, dat ze alleen uit den Vader was. Maar dit is niet zoo. De wedergeboorte schikt zich naar den bestaanden persoon, gelijk deze dit zijn persoonlijk bestaan van God ontving, een persoonlijk bestaan, dat hij ontving uit den Vader, maar door het Woord. En juist uit dien hoofde kan het dan ook niet anders, of ook bij de herschepping van deze bestaande persoonlijkheid, heeft een Goddelijke wer-king plaats, die eveneens uit den Vader is, maar door den Zoon. Er is dus zeer zeker in de wedergeboorte een medewerking en saamwerking, maar niet een samenwerking tusschen God en menschen, maar wel een samenwerking van de Goddelijke Personen.

Zij die dit gevoeld hebben, Guido de Bray, de opsteller van onze Geloofsbelij-deniss vooraf, hebben dan ook steeds het schoone woord uit 1 Petr. 1:23 v.v. steeds verstaan van de Goddelijke herscheppende kracht, die door het "levende en eeuwig blijvende Woord" tot stand komt. Het is het herscheppende spreken van dit "levende Woord" dat ze ook in het afgeleide woord der Openbaring beluisterd hebben, en het is die stemme Gods die voor hen het Evangelie tot Evangelie maakt. Het staat er zoo rijk en zoo heerlijk: "Gij die wedergeboren zijt, niet uit vergankelijk, maar uit onvergankelijk zaad, door het levende en eeuwig blijvende Woord van God. Want alle vleesch is als gras, en alle heerlijkheid des menschen is als een bloem van het gras; het gras is verdroogd, en zijne bloem is afgevallen. Maar het Woord des Heeren blijft in der eeuwigheid. En dit is het Woord dat onder u verkoondigd is."

Doch natuurlijk zij die voor de waarheid dat ook deze herschepping is door den Zoon het oog niet ten volle openen, konden er dat niet in lezen, en verston-den daarom deze woorden ook altoos min

of meer in den zin, alsof de wedergeboorte tot stand kwam door den Bijbel, d. i. dan door den inhoud van de Heilige Schrift die door hen zelf gelezen of door anderen hun gepredikt werd. Klaar en helder was hun dit zelf natuurlijk niet. Ook konden ze het nooit duidelijk maken wat het Woord (d. i. dan de Heilige Schrift) aan de wedergeboorte toebrengt. Maar zoo iets bleven ze dan toch aannemen. En op die wijs kreeg het dan al den schijn, alsof er dan toch zekere voorbereidende genade óók voor de wedergeboorte bestond. Des neen!

Roof door de filosofie.

Ziet toe, dat niemand u als eenen roef vervoere door de filosofie en de ijdele verleidende, naar de overlevering der menschen, naar de eerste beginselen der wereld, en niet naar Christus. Col. 2: 8.

»Ziet toe, aldus schrijft Paulus uit den kerk aan de kerk van Colosse, ziet toe, dat niemand u als een roef vervoere door de filosofie.»

Dit toont dat reeds toentertijd een schadelijke, een verderfelijke filosofie omme en bij Christus' kerk het hoofd opstak, en dat meer dan één lid der kerk gevaar liep, door die valsche filosofie van de waarheid afgeleid en uit de schaapskooi van Christus weggeroofd te worden.

Dat toch is de tegenstelling: Hier Christus als de Opperte Herder uwer zielen, en daar de dwalende wijzen der wereld die zich als herders der menschen opwerpen.

Nu brengt Christus u als de wijsheid Gods in zijn schaapskooi, en die roofherders pogen u door hun filosofie uit den schaapskooi weg te halen, en u alzoo te rooven; en het is daartegen dat de apostel van Christus u waarschuwt.

Door die apostolische waarschuwing is wel ook de goede »filosofie» te zeer in kwaaden reuk gekomen, maar is anderszins dan toch dit onmetelijke resultaat teweeggebracht, dat twee regels van Paulus nu reeds achttien eeuwen lang onder miljoenen en miljoenen Christenen allerlei »roof uit Jezus' schaapskooi door de filosofie» voorkomen hebben.

Ze hebben niet alleen roef belet, want velen hebben zich toch laten vervoeren; maar duizenden en tienduizenden die anders zouden zijn meegesleept, zijn dan toch door deze eene waarschuwing behouden geworden.

Op giffeschijf tekenen men ter waarschuwing in Duitse apotheken een swaart doodskop; en zulk een swaart doodskop heeft Paulus met dat eene woord op de valsche filosofie gezet.

Niet natuurlijk om het wettig gebruik van goede filosofie af te keuren! Hoe zou hij dit gedaan hebben, hij, de man, die met Johannes, zijn medespeler, gedurig het wijsgeerig stramen door zijn heilig borduursel laat heerschenemen! Zal ook de arts, omdat er de doodskop op staat, het gebruik van arropine, van rattenkruut, en zooveel meer buiten zijn medicatiën sluiten?

Maar ook zoo doet de doodskop dan toch uitnemend dienste. Hij waarschuwt u, evenals hij gij, om altoos, om van meet af voorzicht-ig te zijn. Hij roept u toe, zoo dikwijls er zich filosofie aanmeldt, scherp uit uw oogen te kijken, of ook »de verkeerde» achter uw deur staat. Zelfs zij die geroepen zijn, om op het gebied der filosofie aren te lezen, worden er door gewaarschuwd, om niet gedachteloos te werk te gaan, maar steeds bedacht te zijn op gevaar.

Wat verstonde men in des apostels dagen onder deze schadelijke filosofie?

Zie, onder de Joden zowel als onder de Heidenen liet in Jezus' dagen de overgeleverde aldaar onbevredigd. Gemoeidelijke, min nadenkende lieden mochten nog in de oude sleur loopen, de meer ontwikkelde personen vonden er niet meer in wat ze zochten. De broodkruimels staken hen.

En toen was bij deze soort Joden, zowel als bij die soort Heidenen de uitkomst geweest, dat ze eigenlijk van wat hun vaderen voor waar en heilig hielden, niets meer geloofden, en nu een soort »niet geloof» schieden in allerlei filosofie.

In die filosofie maakten ze zich dan allerlei voorstellingen over het ontstaan der wereld, over de ziel, over de wereldorde, en over de toekomstige dingen, en voor dit nieuwe, dit moderne geloof ijverden, poogden ze dan telkens meerderen van het oude geloof der vaderen af te trekken en voor die »filosofie» te winnen.

Paulus omschrijft daarom die »filosofie» nader als een hol, verleidend stelsel, naar de overleveringen der menschen, naar de eerste beginselen der wereld.

Zeker, de oude aldaar kon zoomin te Rome, als te Jeruzalem meer bevredigen. Het oude was afgestorven. Alles riep om het nieuwe, maar dat nieuwe was dan ook in Christus verschenen.

En nu bestond het vreeslijk gevaar hierin, dat meerdere ernstige Christenen het oog voor den rijkdom Gods in Christus sloten, en toch weitr met die hulle, wereldsche filosofie met afgolden.

En deswege zet Paulus het zoo scherp tegenover elkander: In Christus de volheid Gods lichamelijk, — en die filosofie hol, leeg, zonder wezenlijkheid.

En die apostolische waarschuwing moet ook onze eeuw nog met volken klank in de ooren klinken, want ook nu werd de toestand weer juist als in Paulus' dagen.

Er kwam weer zulk een boze filosofie tot macht. Weer kint zij ze bij duizenden tellen, die nog wel gedoopt zijn, en in naam tot een kerk behooren, maar die zooged als ganschelijk met het geloof hunner vaderen gebroken hebben, en half landloochen, half medelijdend neersien op al wie bij de belijdenis der vaderen nog leeft.

Zij zijn daarboven verheven.

Zij klommen tot hoogere waarheid op. En die dungenaande hoogere waarheid, die men nu eens Evolutie, en dan eens Darwinisme, en dan weer Pantheïsme noemt, is niets dan een »filosofie», die als veel geleerder, en veel meer den zondigen mensch toeprekend, tegen de belijdenis van Christus' kerk wordt overgesteld.

De belijdenis van het Evangelie gaat dan weg, en deze innerlijk ledige, koude filosofie kint er voor in plaats.

Christus, in wien de volheid Gods lichamelijk woont, wordt verworpen, en met zulk een »filosofie» dweept men.

En ook nu is het weer of een Heidenesche filosofie, d. w. z. een filosofie die brutaalweg het scheepel in ste van den Schep- per verheerlijkt. Of wel het is een filosofie, die in de belijdenis der Christenen, gelijk toen in die der Joden, indringt, en door allerlei »be-middeling» de openbaring met de wereldwijsheid wil verzoenen.

En die »filosofie» zet haar booten roef ook nu nog stelselmatig door. Ze loert op de schaapskooi van Christus, en vooral de pas uitlopende jonge schapen roeft ze als het vaderloze niet waakt, en de kerk haar wacht- slapers laat, van Jezus weg.

Niet de gansch jongen, want die lammer- kens worden nog op de armen gedragen. En ook niet de volwassenen, want die zijn mans ge- noeg om zich te verweren. Maar wel de jonge mannen en de jongedochters tegen het nade- ren van de jaren hunner mondigheid.

Die zijn weetiger. Ze zijn nog veelzins over- moedig. Ze kennen het gevaar niet. En zoo is het slag op slag geschied, dat zulke jongeren van jaren, verlokt door al zulke schoone rede- neering, eer ze het zelf voelden, hun oud ge- loof kwijt waren, en met gingen jiveren voor deze nieuwwetische filosofie.

Het Evangelie was zoo heel eenvoudig en goed voor een Zondagschool. Maar zij moesten iets meer, iets hoogers hebben, en daarom wierpen ze het Evangelie weg, en grepen naar deze filosofie.

Daar lag natuurlijk schuld van de ouders in, want ze hebben op hun kinderen niet genoeg gelet, hen niet duchtig genoeg gewapend, hun den liefdegloed van het Evangelie niet genoeg doen voelen; hen niet verleiders laten omgaan, hen op bedenkelijke scholen geplaatst, en zoo- veel meer.

De ouders hebben zelfs niet genoeg gebedd voor den doodskop op de flesch, en daardoor hun kinderen niet genoeg wakker geschud.

Maar de uitkomst blijft één. Hun kind heeft onvoorzichtiglijk uit de flesch met den doodskop gedronken, en de ziel van hun kind is nu vergiftigd.

Wie de echte, de Goddelijke, die in Christus' naam gedoopte filosofie mist, grijpt zoo bijna vanzelf naar de valsche.

Dit geldt niet van een ieder.

Er zijn eenvoudige zielen, die nooit aan dieper doordenken toekomen. Ze rusten zonder verder nadenken in hun kinderlijk en onontwikkeld ge- loof.

Maar deze zeer eenvoudige zielen slinken steeds meer in aantal. Het denken neemt hand over hand toe. Het vragen, het weten willen, het na- denken, en doordenken breidt zich steeds in breder kring uit.

En zoooda dat nadenken, en dat doordenken toet op den boden der dingen, machtig wordt, roert er zich vanzelf filosofie in. Wie na en door- denkt is vanzelf aan het filosofieeren. En als ge dan er niet aan gewend zijt, om het goed te doen; als ge verzuimt u in gezonden zin philo- sophisch te ontwikkelen; zijt ge, o, een zoo ge- makkelijk prooi voor de ijdele, valsche philo- sophie, naar de overlevering der menschen, en naar de eerste beginselen der wereld.

Het is dan ook niet te zeggen, wat kwaad men onder Christenen gebrouwen heeft, doordien men zelf de goede filosofie heeft verwaarloosd, en alzoo het jonge volk gansch ongewapend den strijd des levens heeft ingezonden. Het was als het uitenden van mannen met niets dan hooivorken gewapend tegen een vijand met maxim-kanon en repetiergeveer.

Gelijk ge bedorven licht uit uw woonver- trek alleen door het binnenlaten van frische zuivere lucht uit kunt drijven, zoo ook bant ge de ijdele, de valsche, de rieldoodende philo- sophie niet, dan door zelf anders, en beter, maar minstens even diep door te denken, en dit zoo stelselmatig en samenhangend te doen, dat ge zelf gewapend zijt met wat reeds Calvin noemde een Christelijke filosofie; of wilt ge met een wijbegeerte, die alles daaruit haalt en daaruit verklaart, dat in Christus de volheid Gods woont lichamelijk.

De apostel spreekt van roef door die valsche filosofie, en dit kraas woord roef zult ge in niets verzwakken.

Wie roeft onteelt: wat eens anderen is, en onteelt het rauwelings, brutaalweg.

En dat is het wat ook onder ons geschiedt. Verre weg de meesten, die deze holle philo- sophie naloopen, zijn gedoopt, en dragen in dat doopsel nog het teken op hun voorhoofd, dat ze van Christus zijn, en dat ze aan Christus' kerk zijn onttolen.

En ook men heeft ze den Christus onttolen, niet in den zachten weg, door simheden, maar zoo ruw mogelijk, door op het Evangelie te smalen, door het Kruis te hoonen, door het bloed der verzoening te verteren.

En nu ziet men ze achter die ijdele philo- sophie, als verlaanden in hun geest aanloopen, kinderen van Christenouders, geboren in het Verbond, met een doopsel dat hun nog op het voorhoofd brandt, en er zijn vaders en moeders, die er schuld aan hebben, die dien roef hebben toegelaten, die dien roef gemakke- lijk hebben gemaakt, en die er toch niet over weenen in de ziel, dat hun kind als buit is weggehaald.

Dat komt omdat het kind dan zegt: »Vader, daar heeft u geen verstand van. Moeder, ik heb u zoo lief, maar die hoop dingen gaan uw begrip te boven!» En omdat vader en moeder dan, meer in hun wijs kind dan aan de wijsheid die in Christus is geloovende, in plaats van er tegen in te worstelen, door die inbeel- ding van hun kind zijn misleid.

Nota Bene.

Het Register op E Foto is dezer dagen afgedrukt, of wordt afgedrukt aan alle intekenaren die den bepaalden prijs van 10,75 per exemplaar ten volle aan het Bureau van de Herant voldaan hebben.

Zij, die of nog niet betaalden, of niet den vollen prijs, worden hiernede aangemaand, ten spoedigste te betalen of bij te betalen, opdat ook aan hen de bestelde exemplaren franco kunnen toegezonden worden.

De belijdenis van het Evangelie gaat dan weg, en deze innerlijk ledige, koude filosofie kint er voor in plaats.

Amsterdam, 3 Dec. 1897.

Zielkunde.

De hoogleeraar Bavinck heeft, wat we zeer op prijs stellen, tijd kunnen vinden, om nu reeds een eerste proeve in het licht te zenden van wat hij voortgezette studie zal kunnen leiden tot een Gereformeerde Psychologie.

De titel van dit in klein octavo-formaat verschenen boekje is: *Beginnelen der Psychologie*. Het zag het licht bij J. H. Bos te Kampen. De lage prijs brengt het onder ieders bereik, en van harte hopen we dan ook, dat het algemeen en door de Dienaren des Woords en door de Onderwijzers aan de scholen met den Bijbel als vaste legger zal gekocht worden.

Er begon toch gaandeweg op het gebied der zielkunde onder ons een Babylonische spraakverwarring te heerschen, waarvoor ook de Herant herhaaldelijk klachten uitte, en die van veel bedenkelijker natuur was, dan de meesten inzagen of toegaven.

Met name onze Onderwijzers liepen gevaar op dat terrein te struikelen. Zij kwamen door hun examenstudie vanzelf met de Psychologie in aanraking. Paedagogiek is zonder zielkundigen grondslag ondenkbaar. Ook later bij het onderwijs, en bij het opstellen van literatuur voor het onderwijs, zag men zich gedurig gedrongen, om in allerlei ziel- kundige kwestien voor zichzelf een keuze te doen. En dit nu had ten gevolge, dat ze bij ontentenis van een degelijk werk over deze stoffe onzerzijds, zich of met werken uit vroeger eeuw behielden, en daar- door de aansluiting aan het bewustzijn van onze eeuw misten, of wel, meer dan ondraag- baar was, ingang bij hun onderwijs en bij hun studien schonken aan zielkundige beschou- wingen, die buiten den Gereformeerden kring, hetzij op wijsgeerig terrein, hetzij in de school der Vermittelingstheologie gangbaar waren.

Geloofsinstinct heeft de besten hunner daarbij meest in het goede spoor gehouden, maar toch de kenner zag het gevaar; en vandaar dat er reeds zoo herhaaldelijk van allerlei zijden op een psychologische studie van onzen kant is aangedrongen.

In plaats van zijn Dogmatiek, waar ze aan den mensch was toegekomen, met een eenigszins uitgewerkte psychologie te be- lasten, heeft Prof. Bavinck nu den gelukkigen inval gehad, zijn desbetreffende beschou- wingen afzonderlijk uit te geven, en te hullen in een vorm, die zijn studie onder het bereik van velen bracht. En al gaf hij nu nog slechts *beginnelen*, en al trok hij meer lijnen, dan dat hij elk punt uitwerkte, en er het bewijs voor leverde, toch zal ons Gereformerd publiek hem ook voor deze voorloopige uitgave reeds hartelijk dankbaar zijn.

Kort en bondig zijn de voornaamste pro- blemen, die hier in aanmerking komen, in dit boekje op heldere wijze uiteengezet, en al zijn er hier en daar stippels gezet, over wier nadere richting allicht nader be- leid niet overtollig zou wezen, in hoofdzaak mag toch gezegd, dat deze gids ons veilig leidt, en bijna op alle hoofdpunten het juiste spoor hieldt.

En dit laatste is hoofdzakelijk.

Of, om een enkel voorbeeld te noemen, het psychische leven naar de zijde van het dierlijk leven scherp genoeg begrensd, en of het houdbaar is, de plasticiteit derj- of vormkracht van de graankorrel onder het zieleleven op te nemen, is een vraag waar- achter we een vraagteekens plaatsen. Maar hoe goed het ook kan zijn, dit nader en dieper in te denken, 'het is van geen in- vloep op de voorstelling die Prof. Bavinck van de menselijke ziel geeft, en het is toch die menselijke ziel, die hij bij zijn uiteenzetting op het oog heeft; en te haren opzichte zijn zijn conclusien in overeenstem- ming met de beginselen onzer belijdenis, scherp gehandhaafd tegenover de dolingen onder eeuw, en bijna op elk punt met ons meer ontwikkeld bewustzijn in zulk een rap- port gebracht, dat ongedwongen, principiële eenstemmigheid over deze problemen geconstateerd mag worden.

Dit mag met name ook gezegd van het *geweten*, want wel heeft het een oogenblik den schijn, alsof het geweten toch weer het *zedelijk sensorium* zou worden, maar voor zoover dit het geval is, ligt het verschil alleen in het engere of bredere begrip, dat het woord *geweten* kan uitdrukken; en ten slotte komt toch ook Prof. Bavinck tot de con- clusie, dat de daad, de *actus conscientiae*, pas uitkomt bij breuke in het zedelijk zelf- bewustzijn, d. i. bij *zonde*.

De uitdrukking »zedelijk leven», die nog hier en daar voorkomt, beduidt blijkbaar naar de bedoeling van den schrijver, dat ons menselijk zieleleven, onder meer, óók reageert onder de tegenstelling van *goed en kwaad*, en om dit te kunnen doen, daarvoor ethische gevoeligheid moet hebben. En zoo opgevat is deze stelling alleszins onbetwist- baar.

Zoo nu komt er meer in dit boekje voor, dat allicht nog eenige wijziging in vorm van uitdrukking of in toegewogen pro- portie zal kunnen ondergaan. Doch juist dit hangt samen met het karakter van dit geschrift. Het geeft de grondlijnen, en nog niet de uitwerking. *Beginnelen*, nog niet de toelichtende uiteenzetting.

En daarom is het ons oorzaak van innigen dank, dat ook op dit gebied, zoo vol voer- angels en klemmen, de hoogleeraar Bavinck tot een voorstelling en tot conclusien geko- men is, die ons zoo alleszins toespreken, en tot eenparige ontwikkeling in de toekomst leiden kunnen.

Prof. Bavinck sluit door dit geschrift de heerschappij van allerlei valsche begrippen en voorstellingen, die onder ons aan het binnendringen waren. Hij sluit met deze studie weer aan de studie onzer vaders. En hij trekt tevens de lijnen der studie door tot in ons modern bewustzijn.

Voor al het stuk van de leer der *ver- mogens* is dit goud waard. Hij handhaaft niet alleen die *vermogens*, maar ook haar *huishouding*, en daargelaten nu of het geraden is, den naam *willvermogen* met dien van *begeertermogen* te verwisselen, ligt in deze beslissing de vastheid zijner psychologie.

In Amerika.

Prof. Dr. Benjamin B. Warfield, die ook hier te lande zoo gunstig bekende kampioen voor het Calvinisme in Amerika, hoogleeraar te Princeton in New Jersey, zond een her- druk in het licht van vroegere studien, die hij thans saam uitgaf, de eerste als *Over- zicht van den strijd tuschen Augustinus en Pelagius*, en de tweede als *De ontwikke- ling van de leer der zaligheid van vroeg ster- vende kinderen*.

Reeds op zich zelf is het verblijdend te achten, dat soortgelijke onderwerpen ook in Amerika nog de aandacht mogen trek- ken, en dat gevierde hoogleeraar er hun krachten aan wijden. Maar het genot er van wordt nog verhoogd, waar zulke studien u worden voorgelegd in zoo bondigen, en toch zoo streng wetenschappelijke vorm, als het privilege van dezen schrijver schijnt te zijn.

Of de tweede studie niet iets verder gaat, dan de Heilige Schrift ons recht geeft te gaan, laten we voorsichands onbesoedeld. Over het lot van kinderkens die buiten het Genadeverbond sterven, meldt de Heilige Schrift ons niets, en slechts zooveel moet toegegeven, dat de Heilige Schrift zich niet verzet tegen de voorstelling, dat de genade Gods vrijmachtig is, om ten eeuwigen leven te redden, zonder dat eenig instrument van 's menschen zijde tusschen beide treedt.

Doch dit punt nu daargelaten, is schoon zijn smijnde uiteenzetting, hoe alleen de Gereformeerde Belijdenis, tegelijk vierderlei waarheid kan omhellen: 1°. dat alle mensch in zonde ontvangen en geboren is; 2°. dat niemand zalig wordt buiten Christus; 3°. dat de zaliging van de zonde door Christus niet altoos aan uitwendige genademiddelen hangt; en 4°. dat dieneengevolge aan de zaligheid van wie in vroege jeugd wegsterft, mag worden geloofd.

Aan de zaligheid der kinderkens kan niet gelooven, wie of de tusschenkomst van den Doop noodzakelijk acht (Roomschen en Lu- therschen), noch ook wie de zaligheid geheel of ten deele uit den vrijen wil afleidt (Pela- gianen, Arminianen, Wesleyanen), tenzij dan door te spreken van de *innocentia infantum*, d. i. door de wezenlijke erfchuld en erfzonde alleen bij hen aan te nemen, die, zelf vol- wassen zijnde, ze tot de hunne maken.

We danken Prof. Warfield zeer voor deze bijdrage, en als teeken van Calvinistisch leven in Amerika's kerken en universiteiten verheugt ze ons.

Kerkelijk debat.

Ook de toestand der Indische kerk kwam in debat bij *Eeredienst*. De heer Donner liet er zich in dezer voege over uit:

Mijnheer de Voorzitter! Ik meende bij deze afdeeling ditmaal het woord niet te voeren, na het glasheldere en overtuigende pleidooi, dat door den geachten afgevaardigde uit Slidrecht gehouden is, Dinsdag en Donderdag jl., voor de godsdienstvrijheid der Protestanten in Indië.

Met hetgeen door den geachten afgevaardig- de zoo welsprekend in die redevoeringen gezegd is, stem ik geheel in.

Maar de laatste woorden van den Minister, Donderdag in antwoord op de repliek van den heer Kuiper, hebben mij uitgelokt en tegelijk aangemoedigd om bij deze afdeeling toch een enkel woord te spreken over de kerkelijke aan- gelegenheden in Indië, meer bepaaldelijk over de noodzakelijkheid van godsdienstvrijheid voor alle Protestanten in Indië.

Het antwoord van den Minister was zoodanig als wij, geloof ik, van de Regeeringstafel nooit te voren uit den mond van een Minister van Kolonien gehoord hebben.

Immers de Minister verklaarde: »omtrent de art. 122 en 123 van het Regeeringsreglement kan ik mededeelen dat de zaken die urgent zijn, dadelijk zullen worden overwogen, terwijl de minder urgente zaken eveneens te geleger tijd zullen worden nagegaan».

Die mededeeling, ik zou haar eene toezegging willen noemen, die toezegging des Ministers, dat de urgente zaken in betrekking tot de art. 122 en 123 dadelijk zullen worden overwogen, verheugt mij en velen; wij zijn er den Minister recht dankbaar voor.

Ik reken tot de allerurgentste zaken van de art. 122 en 123 in de allereerste plaats de vrij- heid van godsdienst voor alle Protestanten in Indië, dat aan alle Protestanten in Indië, zonder onderscheid, het recht wordt toegekend, om, of als Gereformeerde of als Lutherse of als Doopsgezinde gemeente bij de Regeering bekend te zijn en als zoodanig rechtspersoonlijkheid hebben, en niet als eene vereeniging, maar als kerk of kerkgenootschap.

Ik verwacht evenwel, dat bij de overweging van deze zoo urgente zaak bezwaren zullen op- rijzen en bij de Regeering hier en bij de Re- geering in Indië. Men zal zeggen: wanneer wij overgaan om aan alle Protestanten godsdienst- vrijheid te verzekeren, staat men zich als kerkgenootschap kan constitueren, dan komen wij niet alleen in strijd met art. 122 van het Regeeringsreglement, maar ook met het Konink- lijk besluit van 11 December 1835 (*Staatsblad* no. 88.).

Men zal zeggen: wanneer wij die godsdienst- vrijheid geven, dan zal daardoor het bestaan van de Indische Protestantische kerk bedreigd worden. Men zal verder gaan en zeggen: in welke moeilijkheden wordt dan niet de Regeer- ing gewikkeld, wanneer in Indië meerdere Pro- testantische gemeenten van verschillende gein- deding ontstaan. Hoedanig zal dan de verhouding zijn van die geindheden tot de Regeering en wederkerig van de Regeering tot die gein- deden. Hoe zal de Regeering daarmede in correspondentie treden, en wat men verder daar- tegen kan kunnen inbrengen.

Het komt mij echter voor dat de wijziging of de opheffing van art. 122 in geen geval de tegenwoordige Indische Protestantische kerk in

gevaar zou brengen wat betreft haar bestaan of hetgeen zij van den Staat geniet. Immers die Protestantische kerk als zoodanig behoeft niet te vreesen, want naar mijn oordeel is, in het be- lang van de godsdienstvrijheid van alle Protes- tantische geindheden in Indië, de wijziging of de opheffing van art. 122 niet noodzakelijk.

Wel zou ik het wenschelijk achten, en ik heb die wenschelijkheid aan deze plaats meermalen uitgesproken, maar ik acht het alleen wensche- lijk voor die kerk zelf, evenals voor de Regeer- ing, — dat dit artikel, dat toch niet uitvoer- baar is, worde gewijzigd of opgeheven.

Maar over die wenschelijkheid spreek ik thans niet. Ik spreek alleen over art. 122 in betrek- king tot de godsdienstvrijheid voor alle Protes- tanten, en ter wille hiervan is het niet nood- zakelijk dat art. 122 gewijzigd of opgeheven wordt.

Ik zeide zooveel, dat er ter wille van de godsdienstvrijheid voor alle Protestanten in Indië geene noodzaak bestaat om art. 122 te wijzigen of op te heffen, en wel, omdat, gelijk de geschie- denis van dit artikel ons leert — en zeer dui- delijk — dat het niet in den weg staat aan het constitueren en bestaan van andere kerken of kerkgenootschappen behalve het Indisch Protes- tantisch kerkgenootschap.

Ik neem de vrijheid om hier in herinnering te brengen wat door mij ten bewijze hiervoor in de vergadering van 29 November 1888 gezegd is; ik zeide toen: »Op de vraag van den heer Mackay, in de zitting van 8 Augustus 1854, of in Indië alle mogelijke kerkgenootschappen zou- den erkend worden — bijv., wanneer zich daar eene Lutherse kerk vestigde, die van de Pro- testantische Evangelische kerk geen deel wilde uitmaken of eene Hervormde geindte — ant- woordde de Minister Pahud: »Daaromtrek kan, dunkt mij, geen twijfel bestaan; dit volgt uit de bepaling in dit Vilde hoofdstuk opgenomen. Andere gemeenten en dus ook die, welke door den geachten spreker zijn genoemd, zullen in Nederlandsch-Indië evenveel als in Nederland worden erkend.»

Die uitspraak van den toenmaligen Minister, die geene tegenspraak vond aan de Regeering- stafel, noch bij de leden der Kamer, is zeker wel een aldoen bewijs dat art. 122 niet in den weg staat aan de Regeering hier en ook niet aan de Indische regering, om aan andere geindten dan de Indische Protestantische kerk, het recht van bestaan, niet als vereeniging, maar als kerk te verleenen. En de Indische Protestantische kerk heeft niet te vreesen dat haar door de erken- ning van andere kerken of kerkgenootschappen schade zal worden toegebracht.

Anders is het gesteld, Mijnheer de Minister, met het Koninklijk besluit van 1835, zooveen door mij genoemd.

Het eerste artikel daarvan luidt: »De Protes- tanten in Nederland zullen voortaan maar één kerkgenootschap vormen»; vandaar dat dit ar- tikel met zijn aanhang noodzakelijk zal moeten worden ingetrokken, zal de Regeering het goed recht van al de Protestanten in Indië om zich als kerken te constitueren, kunnen eerbiedigen.

Of er nu zulk een groot bezwaar tegen de intrekking van dit besluit bestaat, en de Regeer- ing in moeilijkheden zou gewikkeld worden, waarmede zij met meerdere kerken of kerkge- nootschappen te doen zou krijgen, kan ik niet inzien.

Waarom kan de Regeering niet in correspon- dentie treden met hetzij de synodale commissien van die kerkgenootschappen, of hetzij met de deputaten van de verschillende Gereformeerde gemeenten in Indië? Die weg is zoo moeilijk niet, en sal ook in betrekking tot art. 123 de juiste weg zijn om, waar dit noodig is, met die commissien of deputaten in overleg te treden over de geschikte plaatsen voor de zendingen.

Het zou den welstand der kerken in Indië bevorderen en hare zending in den meest ge- oordeerde weg bevorderen.

Ik heb gemeend deze weinige woorden te moeten spreken om mijne erkentelijkheid aan den Minister te betuigen, en ook om enkele opmerkingen te maken in betrekking tot de uit- voering en de bezwaren, die er tegen zouden kunnen aangevoerd worden.

Niet dat de Minister, of de regering in Indië, aan deze aanwijzingen of opmerkingen behoefte hebben, maar ik mag verwachten, dat het der Regeering en dezen Minister niet onverschillig zal zijn om te weten welke gevoelens onzerzijds daaromtrent bestaan.

Ik eindig dan ook met de wensch, dat deze Regeering en de tegenwoordige Regeering in Indië de eere zal hebben om de onderdanen van Nederland in Indië, die vrijheid te geven waarop zij naar recht aanspraak hebben en waar- door alleen hunne zaak goed bevorderd wordt.

Wanneer deze Regeering en deze Minister daartoe medewerken, dan zal dit bij vernieuwing een getuigenis zijn, dat Nederland nog altijd het land is waar godsdienstvrijheid en gewetensvrij- heid op hoogen prijs wordt gesteld.

Doch daar kwamen de heeren Roessingh en Dr. De Visser tegen in verzet.

De heer Roessingh zei in hoofdzaak:

Mijnheer de Voorzitter! Naar aanleiding van hetgeen bij de algemeene beraadslaging door den geachten uit Slidrecht, bij wien de heer Donner zich thans aansloot, over de organisatie van het Protestantisch kerkgenootschap in het midden is gebracht, neem ik de vrijheid een oogenblik het woord te nemen.

Ik zou mij kunnen refereeren aan hetgeen vroeger, onder andere ook bij de behandeling van de begroting voor 1895, over dat onder- werp hier door mij is in het midden gebracht, en zou dan natuurlijk, na dat gedaan te hebben, kunnen wijgen, maar de oppositie tegen art. 122 van het Indisch Regeeringsreglement, zo- als die vroeger hier gevoerd is, heeft eene ge- heel andere houding aangenomen; en ik acht het noodig daarop het eerst te wijzen.

Wanneer wij ons herinneren hoe de geachte afgevaardigde uit Katwijk telken jare aandrang op intrekking van art. 122, terwijl hij nu het behoud van dat artikel verdedigt, dan is er mijns inziens eene wijziging gekomen in diens opinie. Terwijl vroeger van die zijde dikwerf gewezen is op de vermeende willekeur van het Protestantisch kerkbestuur in Nederlandsch-Indië, en op de onmogelijkheid voor de Regeering om met dat bestuur tot wederzijdsch goetvinden te geraken omtrent gewenschte verbeteringen in de regeling van het kerkgenootschap, zooals art. 122 eischt, zoo was de dringende vordering telkens, dat artikel vallen. Die tegenstand was dan, ik wees er vroeger op, moeilijk te verde- digen en vol te houden. Immers, men was steeds bezig met onderlinge overeenstemming, al glog dit niet altijd even gemakkelijk. En ten bewijze dat zulk een wederzijdsch goetvinden wel gevonden kan worden en thans getrof- fen is omtrent enkele punten, verwijf ik dien geachten afgevaardigde naar het Koloniaal Ver- slag van dit jaar, bladz. 141, en op het Alge- meen Verslag der Protestantische Kerk in Neder-

landsch-Indië e wijzigingen van landsch-Indië e stemming gekon-

Nadat die te daarmede same verloor, komt n Nu kan, zoo he Donner, naar z bestaan, en is heer Kuiper, z sluit. Deze to zijne redevoerin hij duidelijk te regeling van het in Indië ernstig vrijheid der P de Minister l het oordeel ge »Omdat de Re op de godsdien opmerken dat h te dwarselen, v hoor, dat een o art. 122, terwijl het voortdurend bepleit. In de in de redevoer iets van bemer velt over dat a dit slechts door ter toegedicht » Minister erkent, wil maken op den heer Kuype Enge veroordeel is het al zeer o godsdienstvrijhe landsch-Indië be

Wanneer toch geeringsreglemen werd aangevraagd van belidenis v de godsdienstvri zeer onwaarschi kan geweest zijn Een oordeel, z tantsch kerken belemmert moet die gewogen m spreekt of stem eens in dit ge In Nederland recht, voor de l vrijheid. Onder aan den strijd, gewetensvrijheid ons de historie kerk later in heid voor meen onmogelijk heef kregen is, zijn en vreesen wij te zullen verlieze Wil men echte sche Kerk in In mert, dan moet i wat men in de dienstvrijheid ver lij is omdat een godsdienstvrijhe uit den weg w diens kerk en St onafhankelijk va als de Staat onal kerk.

Zoo is het in zijn, vooral in sommigen het i geloof dat noch van de Christel art. 122 bedoel effectueeren. Zul heid wordt dan i Donner, met heit godsdienstvrijhe zij bedoeld ware zijn tegen enige met het religieu van beide spre kieren. Maar ve vallen elke financ niet enkel voor e maar ook voor d

Nu is het dui digde uit Slidre op de zending b achte afgevaardig begroting van »dat de beperkt toelating van een staat zeer beslist reglement moet ben tegen dat an den vorm». Hij te arbeiden niet komen.

Hetij men spr eukomen, de zal tiging het eindt. Dus ook hier be absolute onafhan

Eerst bij geit van alle zaken i treffen, zou er i perkte godsdien goed het gehele geeringsreglemen absolute onafhan digde uit Slidre Men heeft een P Indië, waarvan d Koninklijk beslu Kan aan het b leend worden, da zeker zoude zij Het Koninklijk b king thans door i Katwijk verlang die godsdienstvri deren, terwijl ar vrijheid bedoel bestuur aan het zoo directen St besluit voldoe d de gedachten, die derwerp vervulde zwaren uit Indië zo